

дій влади.

Загалом, отримані нами результати яскраво ілюструють існування у масовій свідомості вітчизняної молоді феноменів, описаних американським географом І-Фу Туаном (Tuan, 1974) – «топофілія» та «топофобія». Перший термін позначає позитивне емоційне ставлення індивіда до певного географічного об'єкта. Топофілія передбачає широкий спектр позитивних емоцій, своєрідний емоційний зв'язок особистості з певним суб'єктивно значущим місцем (простором). Антиподом топофілії є топофобія – суб'єктивне «відторгнення» певного простору через страх або вороже ставлення до нього. Результати одного з наших попередніх досліджень (Дроздов О., 2018), де ми вивчали топофільні та топофобні уявлення студентів, дуже нагадують вищеписані дані, хоча у запропонованій раніше інструкції до респондентів не було згадок про «благополуччя» (ми просили лише назвати міста/регіони/країни, котрі викликають позитивні або негативні емоції). Можливо, конструкт «благополучний – неблагополучний» є складовою більш загального конструкту «безпечний – небезпечний», який виступає одним із механізмів сприймання та оцінки навколишнього світу.

DOI: 10.5281/zenodo.5843243

Дроздова М. А.

УЯВЛЕННЯ ПРО БЛАГОПОЛУЧНЕ МІСТО У МАСОВІЙ СВІДОМОСТІ СУЧАСНИХ СТУДЕНТІВ

Процеси урбанізації у світі та в Україні загострюють питання благополуччя мешканців різних міст. У вітчизняних ЗМІ щорічно з'являється інформація про рейтинги міст України з точки зору комфортності проживання у них. Зокрема, за даними видання «Фокус» (focus.ua), лідерами рейтингу 2020 року стали Хмельницький, Київ та Львів (Чернігів посів 7-е місце). Але ці рейтинги часто будуються на основі оцінок експертів і враховують переважно об'єктивні соціально-економічні показники. Натомість, важливо знати, яким саме благополучне місто уявляється на рівні буденної (масової)

свідомості, зокрема з точки зору молоді. Пам'ятаємо, що існуючі соціальні уявлення про різні аспекти благополуччя (комфорт, безпека тощо) того чи іншого міста можуть ставати частиною його іміджу/бренду (як тут не згадати стереотипи про «романтичний Париж»).

Метою авторського емпіричного онлайн-дослідження стало з'ясування наявних у масовій свідомості сучасної студентської молоді соціальних уявлень про благополучне місто. Вибірку склали 226 студентів Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, з яких 85% – жінок і 15% – чоловіків. Переважання представниць жіночої статі у вибірці зумовлене фаховою спрямованістю респондентів (більшість із них – студенти спеціальностей «Психологія», «Соціальна робота» та «Філологія»). У дослідженні (червень 2021 р.) використовувався асоціативний тест. Студенти мали написати одну або декілька асоціацій, що першими спадають на думку, до поняття «*благополучне місто*». Обробка відповідей здійснювалася методом контент-аналізу. Виділені смислові групи відповідей (із частотою не менше 10%) інтерпретувалися нами як соціальні уявлення опитаних.

Усього було отримано 394 асоціації, розподілені нами за п'ятьма основними смисловими категоріями. Першу (**«Чисте, красиве місто»**; 22,8%) утворили відповіді: «*чисте місто*», «*чистота*», «*охайне*», «*не засмічене*», «*прибране*», «*чистота на дорогах, у парках, скверах*», «*гарне місто*», «*красиве*», «*естетика*», «*яскраве*», «*зелене*», «*озеленене*», «*місто з зеленими парками*» тощо. Отже, частина молоді прагне жити у доглянутому, прибраному місті. Вважаємо це позитивним моментом, адже є надія, що молодь загалом намагатиметься не забруднювати навколишнє середовище, слідкуватиме за його чистотою і прищеплюватиме любов до охайності своїм майбутнім дітям. До другої категорії (**«Безпека та комфорт»**; 18,8%) увійшли асоціації: «*безпечне*», «*безпека*», «*низький рівень злочинності (криміналу)*», «*без злодіїв*», «*мирне*», «*з налагодженою системою охорони мешканців*», «*відсутність наркоманів, безхатьків та алкозалежних*», «*малий рівень аварій*», «*взагалі немає корупції*», «*спокійне*», «*затишок*», «*місце спокою та комфорту*», «*комфортне*» і т.ін. Як бачимо,

ряд опитаних переймається актуальними для нашого життя соціальними проблемами – високим рівнем злочинності, різними видами адиктивної поведінки і, мабуть, бажає їх усунути (розв'язати), тим самим посприявши безпечному й комфортному проживанню у благополучному місті.

Третя категорія (**«Розвинуте місто»**; 18,5%) представлена асоціаціями на зразок: *«розвинене», «місто, яке розвивається (розквітає, процвітає)», «яке постійно покращується», «з гарними дорогами», «з гарною (розвиненою) інфраструктурою», «безліч локацій», «оснащене лікарнями, дитсадками, культурними установами, громадськими центрами», «високий рівень медицини, освіти», «з масою розваг для туристів», «є університети, які випускають гарних спеціалістів», «наявність парків, закладів харчування, театрів»* тощо. Наявність відповідей такого типу видається логічним, адже молодь хоче жити у облаштованому місті, з усім необхідним для людей, де можна цікаво і весело провести дозвілля.

До четвертої смислової категорії (**«Робота й матеріальний добробут»**; 11,9%) ми віднесли асоціації: *«робочі місця», «нормальні (високі) зарплати, пенсії», «хороші ціни», «адекватна комуналка», «багате», «забезпечене», «місто з високим економічним розвитком», «місто, що має середній і вище середнього рівень життя», «місто, де люди можуть прогодувати власну родину», «місто, яке має мінімальну кількість безробітних громадян», «мало безхатніх»* і т.ін. Мабуть, ці асоціації продиктовані складним матеріальним становищем вітчизняних громадян, інфляцією, безробіттям, що стали ще актуальнішими в ситуації нинішньої COVID-пандемії.

Нарешті, п'ята смислова категорія (**«Особливі мешканці міста»**; 10,4%) містить ті чи інші характеристики населення. Серед них нами були виділені асоціації, що описують передусім емоційний стан людей (*«щасливі люди», «радісні люди», «мешканці задоволені, як влаштоване місто»* тощо) та їхні особистісні особливості, більшою мірою комунікативні та морально-етичні риси (*«ввічливість», «інтелігентні мешканці», «толерантні люди», «культурні люди», «повага до оточення», «люди поважають місто та людей у ньому», «один одному»*

готові допомогти», «відповідальні мешканці», «місто, мешканці якого повністю дотримуються правил і вказівок закону та моралі», «розуміння між усіма мешканцями міста, взаємодія та кооперація» і т.ін.). Цікаво, що суб'єктивний чинник, на думку досліджуваних, відіграє меншу роль у забезпеченні благополуччя міста, аніж об'єктивні. Також майже не зустрічалися відповіді, пов'язані з відповідальністю влади та власне громадян за благоустрій міста. Мабуть, молодь керується соціальними стереотипами «Влада лише краде, обдурює, прагне нажитися» і «Моя хата з краю». Такі результати, на наш погляд, є негативними, адже, доки ми будемо керуватися екстернальними очікуваннями (нехай хтось за нас зробить місто благополучним), навряд чи спроможемося навести лад у власному місті.

Викликає стурбованість і той факт, що у переважній більшості опитаних рідне місто не ідентифікується з благополучним. Траплялися лише поодинокі відповіді такого роду (3,6%; *«Чернігів», «моє місто», «рідне місто», «те, в якому я живу»*). Напевно, молодь бачить навколо себе ще багато нерозв'язаних нагальних проблем, що не дозволяють вважати свій населений пункт благополучним.

Підсумовуючи вище сказане, зазначимо, що у масовій свідомості сучасних студентів благополучне місто постає чистим та красивим, розвиненим, безпечним і комфортним для проживання, матеріально облаштованим, а його мешканці мають певний набір особистісних характеристик, серед яких переважають комунікативні та морально-етичні риси. При цьому в уявленні опитаних рівень благополуччя міста передусім пов'язується з об'єктивними, а не з суб'єктивними чинниками.